

УДК 378

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-201-32-35

ТАРАСЕНКОВА Ніна Анатоліївна –
доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри математики
та методики навчання математики
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6418-6380>
e-mail: ntaras7@ukr.net

АКУЛЕНКО Ірина Анатоліївна –
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри автоматизації та комп'ютерно-інтегрованих технологій
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4603-409x>
e-mail: akulenkoira@ukr.net

КУЛІШ Ірина Миколаївна –
кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5375-5429>
e-mail: irinakulich@ukr.net

НЕКОЗ Ірина Веніамінівна –
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7946-8463>
e-mail: nekoz@email.ua

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ФАХОВОГО ЗМІСТУ Й ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: АНАЛІЗ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ВИКЛАДАЧІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Процеси глобалізації та інтеграції, які все більше поглиблюються в сучасному суспільстві, ставлять нові вимоги до майбутнього фахівця, який буде успішним та конкурентоспроможним у XXI столітті. Ці вимоги охоплюють ціннісне ставлення до навчання протягом всього життя, ґрунтовність фахових знань, володіння соціально-психологічними навичками, здатність до ефективної комунікації рідною та іноземною мовою [1]. Одним із шляхів забезпечення якісної як фахової, так і іншомовної підготовки, є інтегроване навчання фахового змісту та іноземної мови (ІНФЗІМ (CLIL)) [2; 3; 4]. Цей шлях обрали, зокрема країни Європейської спільноти [4]. Вітчизняні науковці вивчають їх досвід, беруть участь у спільних проєктах, досліджують передумови, особливості перебігу, сприятливі та гальмівні чинники, позитивні результати та виявлені застереження ІНФЗІМ. Як показує досвід, ціннісне ставлення учасників освітнього процесу може або прискорювати, або гальмувати зміни в освіті. Ці процеси варто відслідковувати й відповідно реагувати на них. Відтак, виникає необхідність дослідження ціннісного ставлення викладачів вітчизняних ЗВО до запровадження ІНФЗІМ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки інтегроване навчання змісту та мови притягує увагу дослідників та освітян із різних країн на різних рівнях освіти [3; 4; 5]. ІНФЗІМ на рівні вищої освіти має свої особливості, як от: 1) активне залучення студентів у освітній процес з акцентом на інтерактивних методах навчання; 2) застосування проблемного і проєктного навчання (task-based and project-based learning); 3) дидактично виважене

поєднання методики навчання фахового змісту та методики навчання іноземної мови; 4) копітка співпраця викладачів-предметників і викладачів іноземної мови на всіх етапах дидактичного циклу (визначення, формулювання й ознайомлення здобувачів освіти із очікуваними результатами навчання (у контексті фахової та іншомовної підготовки), провадження власне навчання, оцінювання його результатів у фаховій і іншомовній складовій [5]. Наше дослідження [6] показало, що застосування інтегрованого навчання математики та англійської мови (ІНМІЗ) слід базувати на досвіді студентів, отриманому під час вивчення дисциплін математичного циклу та іноземної мови професійного спрямування. Це є ключовим на підготовчому етапі до впровадження ІНМІМ в освітній процес ЗВО [6]. Однак не зважаючи на різноаспектність фокусу наукових розвідок із проблематики ІНФЗІМ, проблема аналізу ціннісного ставлення викладачів різних навчальних дисциплін вітчизняних ЗВО до його запровадження в освітній процес вищої школи, була й залишається актуальною.

Метою статті є вивчення ставлення викладачів вітчизняної вищої школи до окремих аспектів ІНФЗІМ. Фокусами уваги були дослідницькі запитання: 1) чи відрізняють значуще погляди викладачів різних дисциплін на досліджувані аспекти ІНФЗІМ; 2) чи впливовим є чинник педагогічного досвіду викладачів на їхнє ставлення до досліджуваної проблематики.

Методи дослідження. Для отримання даних дослідження було проведено анкетування, в якому взяли участь понад 160 викладачів різних університетів України. Для аналізу отриманих

результатів методами математичної статистики було використано побудову таблиць спряженості, метод асимптотичних наближень, а також статистичний критерій χ^2 Пірсона, поза як значення частот вхідних змінних перевищувало показник 5.

Виклад основного матеріалу дослідження. До опитування долучилися викладачі дисциплін різного спрямування: соціально-гуманітарного (61), фізико-математичного (40), природничого напрямів (10) та іноземної мови (49). Варто зазначити, що учасники опитування мають різний педагогічний досвід, більша половина респондентів мають стаж викладання понад 20 років. Результати проведеного опитування свідчать про те, що більше половини опитаних викладачів (63.6%) вважають доцільним ІНФЗІМ в рамках

освітнього процесу вищої школи. В той же час, 12.3% учасників опитування висловилися негативно з цього приводу, а 24.1% респондентів мають сумніви в доцільності запровадження такого підходу. Третина респондентів (32.1%) вважають, що ІНФЗІМ у вищій школі варто реалізовувати у навчанні кількох навчальних дисциплін. 25.2% вважають, що його варто застосовувати лише до вивчення окремої теми фахової дисципліни, а 23.9% - однієї фахової дисципліни, 15.7% - окремого модуля фахової дисципліни. До необхідних умов для ІНФЗІМ, більше половини учасників опитування (63.4%) зараховують співпрацю викладача відповідної фахової дисципліни та викладача іноземної мови (Рис.1).

5. Які, на Вашу думку, необхідні умови для застосування інтегрованого навчання фахового змісту та іноземної мови?

161 відповідь

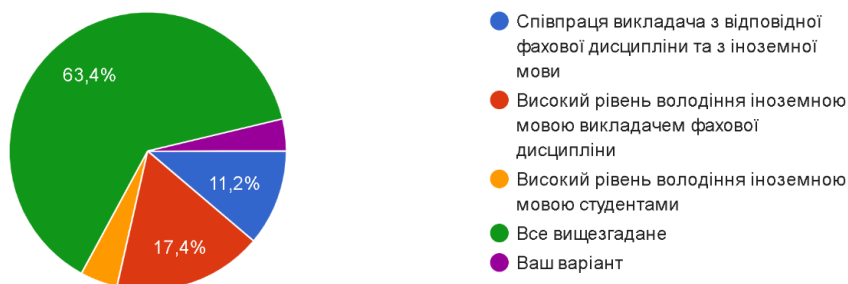

Рис.1. Необхідні умови для застосування ІНФЗІМ.

Щодо статусу дисципліни, на якій застосовується ІНФЗІМ, незначний відсоток респондентів виступає за обов'язковий статус, решта – вважає, що така дисципліна має бути або вибірковою (42.5%), або можливий будь-який варіант (46.3%). Думки анкетованих викладачів розділилися стосовно часу навчання в університеті, протягом якого доречно застосовувати ІНФЗІМ. Зокрема 31.1% із них схиляються до його запровадження на 3 курсі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 29.2% вважають більш прийнятним магістерський рівень вищої освіти

(Рис.2). Хоча думки викладачів розділилися і стосовно можливості розробити навчальну (робочу) програму дисципліни із застосуванням ІНФЗІМ, більшість респондентів вважають, що змогли б це зробити у співпраці з викладачем іноземної мови (33.8%), самостійно (21.3%), у співпраці з викладачем фахової дисципліни (16.9%). Варто зауважити, що не вважають за можливе розробку програми 11.3% учасників опитування, а 16.9% респондентів вагаються.

7. На якому курсі, на Ваш погляд, доцільно організувати інтегроване вивчення фахового змісту та іноземної мови?

161 відповідь

Рис.2. Курс, на якому доцільно застосовувати ІНФЗІМ.

Розділилися думки учасників опитування і стосовно розробки навчальних матеріалів для навчально-методичного забезпечення відповідної

дисципліни (Рис.3). Проте, 70% респондентів вважають, що змогли б розробити навчальні матеріали чи самостійно, чи в співпраці з колегами.

9. Чи змогли б Ви розробити навчальні матеріали (навчально-методичне забезпечення) для фахової дисципліни, у межах якої відбувається і...не навчання фахового змісту та іноземної мови?

160 відповідей

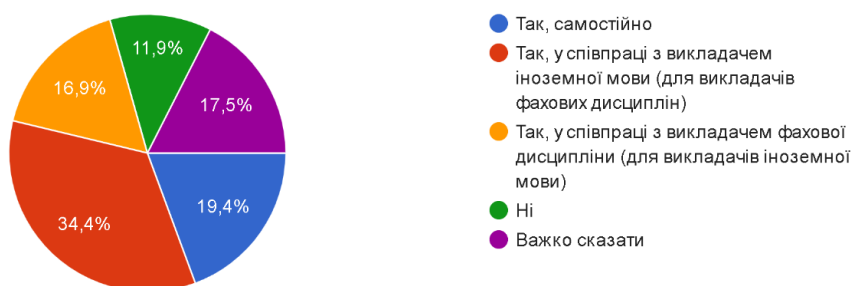

Рис.3. Можливість розробки навчально-методичного забезпечення дисципліни.

Вивчення думки викладачів стосовно форми організації занять із застосування ІНФЗІМ показало (Рис.5), що більше половини з них (56.6%) вбачають

за доцільне використовувати різні форми організації навчального процесу в ІНФЗІМ, а третина – вважають найбільш доречними практичні заняття.

10. Які форми організації занять Ви вважаєте доцільними для фахової дисципліни, у межах якої відбувається інтегроване навчання фахового...земної мови? (можливі кілька варіантів вибору)

159 відповідей

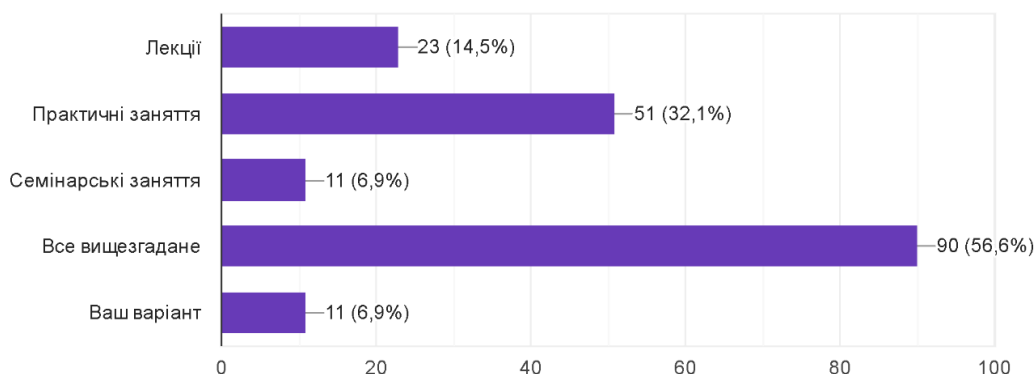

Рис.4. Доцільні форми організації занять із застосуванням ІНФЗІМ.

Аналіз показав, що існує *помірний* зв'язок між тим, якої дисципліни навчає викладач і такими показниками: 1) чи вважає він/вона за доцільне запроваджувати ІНФЗІМ (коефіцієнт спряженості 0,402 на рівні значущості $p \leq 0,01$); 2) яким він/вона бачить найдоречніший варіант такого навчання (коефіцієнт спряженості 0,349 на рівні значущості $p \leq 0,05$). Висновок про зв'язок між тим, якої дисципліни навчає викладач, і тим, якими є необхідні умови для застосування інтегрованого навчання фахового змісту та іноземної мови (коефіцієнт спряженості 0,310 на рівні значущості $p \geq 0,1$) не можна вважати статистично достовірним. Такий висновок можна зробити з імовірністю 85%. Аналіз показав, що існує *більш виражений* статистично достовірний зв'язок між тим, дисципліни якого напряму навчає викладач, і уявленнями викладача щодо того: 1) на якому курсі доцільно організувати ІНФЗІМ (коефіцієнт спряженості 0,437 на рівні значущості $p \leq 0,001$); 2) як він оцінює свою спроможність розробити навчальну

(робочу) програму дисципліни для ІНФЗІМ (коефіцієнт спряженості 0,508 на рівні значущості $p \leq 0,001$); 3) як він оцінює свою спроможність розробити навчальні матеріали для ІНФЗІМ (коефіцієнт спряженості 0,402 на рівні значущості $p \leq 0,01$). Додатковим фокусом дослідження було питання: чи залежить самооцінювання викладачів своєї спроможності до створення навчальних матеріалів для ІНФЗІМ від їхнього стажу викладацької діяльності. Припущення про те, що стаж роботи є вагомим чинником щодо самооцінювання викладачем його спроможності до створення навчальних матеріалів для ІНФЗІМ *не підтвердилося*. За результатами опитування 70,3% анкетованих вказують на свою спроможність самостійно чи у співпраці з колегами укладати навчально-методичні матеріали для забезпечення ІНФЗІМ. Відтак, актуалізується проблема надання дидактично виважених і науково обґрунтованих рекомендацій для них.

Висновки з дослідження і перспективи

подальших розробок. Таким чином, проведене дослідження вказує на те, що більшість опитаних викладачів вважають доцільним застосування ІНФЗІМ, зацікавлені в цьому підході, готові до його застосування, якщо не самотійно, то в співпраці з колегами. Успішність ІНФЗІМ залежить від комплексної, багатогранної співпраці викладачів різних навчальних дисциплін, зокрема вимагає спеціальних навчальних матеріалів, що між собою інтегровані та збалансовані завдяки перехресним дидактично виваженим зв'язкам. Розроблення таких навчальних матеріалів має бути у фокусі подальших досліджень.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. 21st Century Competencies: Foundation Document for Discussion. Phase 1: Towards Defining 21st Century Competencies for Ontario. Edition Winter. 2016. 70 p. URL: http://www.edugains.ca/resources/21CL/About21stCentury/21CL_21stCenturyCompetencies.pdf (дата звернення 27.09.2021р.)
2. Teaching Mathematics through English – Teaching English through Mathematics. Comenius Project “Two Highways of Life – Maths and English”. URL: <https://clilmaths.jimdo.com> (дата звернення 27.09.2021р.)
3. Hiligsmann P., Mensel L.V., Galand B., Mettwie L. Assessing Content and Language Integrated Learning (CLIL) in French-speaking Belgium: linguistic, cognitive, and educational perspectives. *Projects: Teaching, learning, and achievement*. URL: https://www.researchgate.net/publication/319464145_Assessing_Content_and_Language_Integrated_Learning_CLIL_in_French-speaking_Belgium_linguistic_cognitive_and_educational_perspectives (дата звернення 27.09.2021р.)
4. Darn S. Content and Language Integrated Learning (CLIL): A European Overview. URL: https://www.researchgate.net/publication/234652746_Content_and_Language_Integrated_Learning_CLIL_A_European_Overview (дата звернення 22.09.2021р.)
5. Taillefer G. CLIL in higher education: the (perfect?) crossroads of ESP and didactic reflection *Open Edition Journal*, 63. <https://journals.openedition.org/asp/3290?lang=en>
6. Tarasenkova, N., Akulenko, I., Kulish, I., & Nekoz, I. Preconditions and Preparatory Steps of Implementing CLIL for Future Mathematics Teachers. *Universal Journal of Educational Research*, 8(3), 971-982. URL: <https://www.hrpub.org/download/20200229/UJER32-19514908.pdf>. (дата звернення 20.09.2021р.)

REFERENCES

1. 21st Century Competencies: Foundation Document for Discussion. Phase 1: Towards Defining 21st Century Competencies for Ontario (2016).
2. Teaching Mathematics through English – Teaching English through Mathematics. Comenius Project “Two Highways of Life.
3. Hiligsmann, P., Mensel, L.V., Galand, B., Mettwie, L. (2017) *Assessing Content and Language Integrated Learning (CLIL) in French-speaking Belgium: linguistic, cognitive, and educational perspectives*.
4. Darn, S. (2006) *Content and Language Integrated*

Learning (CLIL): A European Overview.

5. Taillefer, G. (2013) *CLIL in higher education: the (perfect?) crossroads of ESP and didactic reflection*.
6. Tarasenkova, N., Akulenko, I., Kulish, I., & Nekoz, I., (2020). *Preconditions and Preparatory Steps of Implementing CLIL for Future Mathematics Teachers*.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ТАРАСЕНКОВА Ніна Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри математики та методики навчання математики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Наукові інтереси: теорія математичної освіти, практика викладання та вивчення математики, семіотико-математична освіта.

АКУЛЕНКО Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор кафедри автоматизації та комп'ютерно-інтегрованих технологій Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Наукові інтереси: дидактика математики, математично-методична освіта майбутніх вчителів.

КУЛІШ Ірина Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Наукові інтереси: англійська мова за професійним спрямуванням, ділова англійська мова, предметно-мовне інтегроване навчання.

НЕКОЗ Ірина Веніамінівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Наукові інтереси: англійська мова за професійним спрямуванням, ділова англійська мова, предметно-мовне інтегроване навчання.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

TARASENKOVA Nina Anatoliivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, the Head of the Mathematics and Methods of Teaching Mathematics Department of the Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University.

Circle of research interests: theory of mathematical education, practice of teaching and studying mathematics, semiotics and mathematics education.

AKULENKO Iryna Anatoliivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Automation and Computer-Integrated Technologies of the Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University.

Circle of research interests: didactics of mathematics, mathematical and methodical education of future teachers.

KULISH Iryna Mykolayivna – PhD, Associate Professor, the Head of the Foreign Languages Department of the Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University.

Circle of research interests: English for professional purposes, business English, Content and Language Integrated Learning.

NEKOZ Iryna Veniaminivna – PhD, Associate Professor of the Foreign Languages Department of the Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University.

Circle of research interests: English for professional purposes, business English, Content and Language Integrated Learning.

Стаття надійшла до редакції 06.10.2021 р.